

VIJEĆE EUROPE

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET X PROTIV HRVATSKE

(Zahtjev br. 11223/04)

PRESUDA

STRASBOURG

17. srpnja 2008.

U predmetu X protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Christos Rozakis, *predsjednik*,

Nina Vajić,

Anatoly Kovler,

Elisabeth Steiner,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens, *suci*,

i Søren Nielsen, *tajnik Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 26. lipnja 2008.,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 11223/04) protiv Republike Hrvatske što ga je 25. veljače 2004. hrvatska državljanka X ("podnositeljica zahtjeva") podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija").

2. Podnositeljicu zahtjeva zastupao je g. Š. Babić, odvjetnik iz Zagreba. Zastupnika podnositeljice zahtjeva imenovala je Vlada nakon naznake o privremenoj mjeri na temelju članka 39. Poslovnika Suda. Hrvatsku Vladu ("Vlada") zastupala je njena zastupnica, gđa Š. Stažnik.

3. Dana 18. svibnja 2006. Sud je zahtjev proglasio djelomično nedopuštenim i odlučio obavijestiti Vladu o prigovorima podnositeljice zahtjeva glede njezinoga prava na pristup sudu, prava na poštivanje obiteljskog života i prava na djelotvorno pravno sredstvo. Uz to, Sud je odlučio istovremeno ispitati osnovanost i dopuštenost ostatka zahtjeva (članak 29. stavak 3.).

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

4. Podnositeljica zahtjeva rođena je 1972. i živi u Zagrebu.

1. Postupak glede poslovne sposobnosti podnositeljice zahtjeva

5. Dana 15. prosinca 1998. Centar za socijalni rad S. ("Centar") pokrenuo je pred Općinskim sudom u Zagrebu postupak radi oduzimanja poslovne sposobnosti podnositeljici zahtjeva. Dana 9. prosinca 1998. Centar je podnositeljici zahtjeva postavio privremenu skrbnicu, njenu majku, kako bi mogla svoju kćer zastupati u naprijed spomenutom postupku. Centar je svoj zahtjev temeljio na obavijesti iz Psihijatrijske bolnice V. od 27. listopada 1998. u kojem se navelo da podnositeljica zahtjeva boluje od shizofrenije. Mjerodavni dio te obavijesti glasi kako slijedi:

"[Podnositeljica zahtjeva] u više je navrata liječena u Psihijatrijskoj bolnici V., posljednji put od 4. do 26. rujna ove godine i dijagnosticirana joj je shizofrenija (depresivni poremećaj) nakon pokušaja samoubojstva.

Tijekom zadnjih nekoliko liječenja [u bolnici] pacijentica je svojevrijedno napuštala bolnicu. U fazi pogoršanja, u nekoliko se navrata vraćala [u bolnicu] nakon što bi progutala veću količinu tableta. Znamo da pacijentica ima problema s majkom te da je sklona povremenom uzimanju droga. Kad je riječ o glavnoj bolesti (shizofreniji), već duže razdoblje nismo primijetili produktivne psihotične simptome, ali njezino ponašanje i funkcioniranje je u zadnje vrijeme ugrožavaju takozvani simptomi deficijencije koji značajno ometaju strukturiraniji proces liječenja. Smatramo da navedeno ukazuje na potrebu da se pacijentici oduzme poslovna sposobnost..."

6. Dana 4. lipnja 1999. sudac općinskog suda prvi je put saslušao podnositeljicu zahtjeva. Zapisnik njene izjave glasi kako slijedi:

"[Podnositeljica zahtjeva] navodi da su njezini problemi počeli kad je otišla u London gdje se osjećala izgubljeno, pa je započela konzumirati travu [marihuanu]. Od tada ima halucinacije koje su joj se u to vrijeme činile podnošljivima. Nakon četiri godine, 1993., vratila se u Zagreb gdje je započela s liječenjem. Trenutačno uzima terapiju. Zadnji je put bila hospitalizirana u rujnu prošle godine. Sada uzima Depot i Haldol. Prodaje ekološke vrećice. Ne želi biti stavljena pod skrbništvo niti želi da joj skrbnica bude majka, iz privatnih razloga. Trenutačno je u drugom mjesecu trudnoće i otkad je za to saznala ne uzima drogu. Nedavno je uzimala travu, ali ne teške droge. Planira prekinuti trudnoću. Ne osjeća se dobro kad je na Haldolu, osjeća se deprimirano, a to joj osobito smeta na poslu. Završila je osnovnu školu, ali nikada nije bila zaposlena. U London je otišla kad je imala sedamnaest godina s grupom ljudi. Sada živi u stanu koji je u vlasništvu njezine majke. Živi sama jer majka živi sa svojim novim mužem. Međutim, majka plaća račune, a ostalo zarađuje sama. Istina je da se pokušala ubiti tabletama [progutavši tablete], zadnji put u ožujku prošle godine. Zna da joj je dijagnosticirana paranoidna shizofrenija."

Uzimajući u obzir mišljenje medicinskog stručnjaka i činjenicu da se podnositeljica zahtjeva psihijatrijski liječi, sud je prekinuo postupak.

7. Dana 25. prosinca 1999. podnositeljica zahtjeva rodila je kćer A.

8. U svom dopisu Centru od 11. travnja 2000. psihijatar iz Psihijatrijske bolnice V. izjavio je sljedeće:

"... smatramo da je potrebno nastaviti postupak oduzimanja poslovne sposobnosti pacijentici jer se njezin poremećaj ponašanja u zadnje vrijeme pogoršao zbog nekontroliranog uzimanja psihoaktivnih tvari čime ugrožava vlastitu sigurnost, a osobito sigurnost svoga djeteta."

9. Neutvrđenog datuma u 2000. godini sud je nastavio postupak te je 7. studenoga 2000. posjetio podnositeljicu zahtjeva u njenome domu. Prisutni su bili podnositeljica zahtjeva i njezina majka kao njezina skrbnica, sutkinja koja je vodila postupak i njezina tajnica, predstavnik Centra i psihijatar. Mjerodavni dijelovi izvješća o tom posjetu glase kako slijedi:

"U stanu smo se susreli s [podnositeljicom zahtjeva] u društvu njezine majke i djeteta. Predstavnik Centra navodi da je donesena odluka o stavljanju djeteta pod udomiteljsku skrb i da je [podnositeljica] majka imenovana udomiteljicom. [Podnositeljica zahtjeva] navodi da se slaže s time, kao i s time da bude stavljena pod skrbništvo u najboljem interesu svoga djeteta, jer je svjesna da se ne može brinuti o djetetu niti o sebi. Međutim, pita može li podnijeti zahtjev za vraćanje poslovne sposobnosti ako joj se popravi stanje. U međuvremenu je bila dvaput primljena u bolnicu, ali ne vidi nikakvih rezultata i ne zna što sa sobom. S vremena na vrijeme kaže da bi mogla otići natrag u London da zaradi nešto novaca. Istina je da uzima drogu, doduše rijetko i samo travu, kao i veće količine Plivadona zajedno s propisanom terapijom. Zapravo ne radi, većinom je kući i brine se o djetetu. Na upit majke i predstavnika Centra priznaje da joj i dalje doma dolazi društvo i da je neke kuhinjske elemente dala Caritasu jer joj se nisu sviđali (majka kaže da ih je prodala). Otac djeteta, koji živi u istoj zgradi, povremeno posjećuje nju i dijete, ali nisu u vezi iako je prije dva tjedna prekinula drugu trudnoću. Iako izražava želju da radi bilo koji posao, priznaje da dosad nije poduzela nikakve korake u tom cilju."

10. Sud je naredio psihijatrijsko vještačenje duševnoga stanja podnositeljice zahtjeva. Vještačenje je proveo psihijatar koji je bio prisutan prilikom posjeta podnositeljčinome domu. Zaključak izvješća sastavljenog 25. studenoga 2000. glasi kako slijedi:

"... Pacijentica boluje od kronične duševne bolesti s tendencijom progresije.

Utvrđena je i ovisnost o opijanima, a njena motiviranost za apstinenciju je slaba. Prognoza *quod sanationem* izrazito je nepovoljna.

Pacijentica nije u stanju zaštititi sebe niti svoja prava i interese, a mogla bi ugroziti i prava i interese drugih.

Predlažem da joj se potpuno oduzme poslovna sposobnost."

11. Dana 14. svibnja 2001. Općinski sud u Zagrebu oduzeo je podnositeljici zahtjeva poslovnu sposobnost. Izreka te odluke glasi kako slijedi:

"X ... se u potpunosti lišava poslovne sposobnosti."

U svom je obrazloženju Općinski sud sažeto iznio rezultate psihijatrijskog vještačenja podnositeljice zahtjeva i zaključio sljedeće:

"... ovaj sud je nedvojbeno utvrdio da [podnositeljica zahtjeva] zbog svoje duševne bolesti i ovisnosti o opijanima nije sposobna brinuti o osobnim potrebama, pravima i interesima, a stoga ugrožava i prava i interese drugih. Prema tome, potrebno joj je u potpunosti oduzeti poslovnu sposobnost na temelju članka 182. Obiteljskog zakona."

Podnositeljica zahtjeva nije se žalila protiv te odluke, koja je postala pravomoćnom 8. listopada 2001. Jedna od *ex lege* posljedica toga bila je da su podnositeljici oduzeta i roditeljska prava iako u odluci o oduzimanju poslovne sposobnosti podnositeljici zahtjeva to nije bilo izričito navedeno. Sud joj je postavio skrbnicu u osobi njene majke. Nakon zahtjeva što ga je podnositeljčina majka podnijela 27. prosinca 2001., podnositeljica zahtjeva stavljena je pod skrbništvo N.J. djelatnice Centra.

12. Dana 16. veljače 2004. podnositeljica zahtjeva obratila se Općinskom sudu u Zagrebu sa zahtjevom da joj se vrati poslovna sposobnost. Dana 23. travnja 2004. sud je od Psihijatrijske bolnice V. zatražio da obavi vještačenje duševnog stanja podnositeljice zahtjeva. Mjerodavni dijelovi izvješća što ga je sastavilo više psihijatara dana 8. rujna 2004. glase kako slijedi:

"... Psihijatrijsko vještačenje u ovome predmetu započelo je u lipnju ove godine kad je pacijentica odgovorila na poziv Centra. Međutim, tijekom prvog razgovora očitovala se psihoza sa sumanutim mislima, te nepovezani i zadihani govor, a kad se pokušao obaviti testa urina na psihoaktivne tvari, pacijentica nije došla na razgovor zakazan za sljedeći dan. ...

Drugi je razgovor obavljen 2. rujna u vrijeme njene hospitalizacije u Psihijatrijskoj bolnici V., nevezano za ovaj postupak, kao posljedica evidentnog pogoršanja i lošeg stanja glavne bolesti. Pacijentica je hospitalizirana 21. kolovoza 2004. Tijekom tog razgovora, unatoč primljenoj terapiji, baš kao i tijekom razgovora obavljenog u lipnju, pokazuje simptome akutne psihoze sa svim elementima shizofrene psihoze. Dominiraju paranoidne manične ideje, sumanute ideje odnosa, kao i sumanute ideje proganjanja i bizarne manične ideje. Njen doživljaj stvarnosti, sebe i ostalih ljudi potpuno je iskrivljen. [Pacijentica] je tipičan primjer derealizacije i depersonalizacije. Emocije su joj angažirane samo u pogledu njenih sumanutih percepcija; inače je emocionalno hladna i udaljena. Tijekom razgovora nema emocionalnog odjeka. Njeno sveukupno ponašanje ima manične karakteristike. Nema sumnje da je njeno svakodnevno funkcioniranje određeno i naprijed opisanom psihopatološkom percepcijom. ...

Mišljenja sam da su problemi vezani za uzimanje opojnih tvari, to jest kanabisa, za sada od sekundarnoga značaja. Druge je psihoaktivne tvari uzimala samo eksperimentalno i povremeno, a njezina se psihotična slika, klinički manifestna već dulje vrijeme, ne može s time povezati. Međutim, jasno je da je to što je svojevremeno uzimala kanabis odigralo ulogu u formiranju njenoga ponašanja, moguće čak i inducirajući njeno psihotično ponašanje i ukupnu kliničku sliku.

U odnosu na prethodna psihijatrijska vještačenja, njena psihopatologija, to jest njena klinička slika shizofrene psihoze postala je izraženija, sumanute misli sad su jedva pristupačne korekciji, zamjetna je disociranost misaonog tijeka, emocionalna hladnoća i udaljenost, narušen test realnosti, potpuno pomanjkanje kritičkog uvida prema sebi. Zbog svojih psihopatoloških poriva agresivna je, neprijateljski raspoložena i paranoidna prema drugima.

U tim okolnostima smatram da ne postoje uvjeti za vraćanje poslovne sposobnosti X. Upravo suprotno, psihopatološki razlozi koji su doveli do toga da joj se oduzme poslovna sposobnost sada su još istaknutiji i brojniji. Zbog svojih duševnih smetnji (shizofrenija), pacijentica još uvijek nije sposobna brinuti o osobnim potrebama, pravima i interesima te, štoviše, ugrožava prava i interese drugih. Stoga predlažem da sud ostane pri svojoj odluci o potpunom oduzimanju poslovne sposobnosti X. i njezinome stavljanju pod skrbništvo.

...

13. Na ročištu 12. listopada 2004. podnositeljica zahtjeva podnijela je prigovor na naprijed navedeno vještačenje i zatražila novo. Drugo psihijatrijsko vještačenje, koje je provela Klinika za psihijatriju Medicinskog fakulteta u Zagrebu, podržalo je prvo vještačenje. Mjerodavni dijelovi izvješća što ga je sastavio psihijatar M.K. 27. siječnja 2005. glase kako slijedi:

"...

Mentalni status: svjesna, nesigurna u pogledu vremena, dobro orijentirana u prostoru, očuvana auto- i alopsihička orijentacija. Lako se uspostavlja kontakt, na pitanja odgovara bez suzdržanosti. Psihomotorički napeta, uznemirena zbog ishoda postupka. Afektivno ponašanje. Prema temeljnom raspoloženju lagano nemirna. Emocionalno udaljena. Misaoni tijek redovnog oblika, a sadržaj [uključuje] opise prethodnih maničnih iskustava i obmana osjetila, trenutačno bez akutnih psihopatoloških odstupanja. Negira obmane i nijedna se ne percipira. Njene intelektualne i mnestičke sposobnosti su bez jačih odstupanja. Očuvana voljno instiktivna dinamika. Nije agresivna niti suicidalna.

4. Mišljenje

Pacijentica deset godina boluje od kronične duševne bolesti, shizofrene psihoze. Uz to, kao što to obično bude uz takvu bolest, ona je i ovisnica, konzumirala je razne opijate, a njena se apstinencija ni danas ne može sa sigurnošću utvrditi. Hospitalizirana je više od deset puta. [Medicinska] Dokumentacija i informacije dobivene od pacijentice ukazuju da nije bilo niti jednog razdoblja sustavnog kliničkog praćenja nakon otpuštanja iz bolnice, a niti neprekinutog razdoblja socijalnog funkcioniranja. Dakle, možemo se u potpunosti složiti s gore danom ocjenom naših kolega koji su iznijeli mišljenje o pacijentičinom duševnom zdravlju i suglasni smo da je za nju dobro da joj se ne vrati poslovna sposobnost.

U odnosu na mišljenje izraženo prilikom zadnjeg vještačenja nije bilo poboljšanja njezine kliničke slike niti socijalnog funkcioniranja, što je i razumljivo s obzirom na narav njezinoga poremećaja, a to je kronična duševna bolest.

5. Zaključak

[Podnositeljica zahtjeva] boluje od shizofrene psihoze paranoidnog tipa i uz to još uvijek konzumira opijate, što sve zajedno ukazuje na poremećaj koji je u svakom slučaju kroničan, progresivan i čini X nesposobnom brinuti se za svoje interese, prava i odgovornosti, tako da nema osnova da joj se vrati poslovna sposobnost koja joj je oduzeta 2001. godine."

14. Dana 10. ožujka 2005. sud je, oslanjajući se na naprijed navedeno psihijatrijsko vještačenje, odbio podnositeljičin zahtjev za vraćanje poslovne sposobnosti. Podnositeljica zahtjeva nije se žalila na tu odluku.

2. Postupak koji se odnosi na prava podnositeljice zahtjeva u odnosu na njezinu kćer i njezino posvojenje

15. Rješenjem od 13. srpnja 2000. Centar je dijete podnositeljice zahtjeva stavio u udomiteljsku obitelj na temelju članka 99. stavka 1. Obiteljskoga zakona, a majku podnositeljice zahtjeva imenovao udomiteljicom. Mjerodavni dijelovi izreke tog rješenja glase kako slijedi:

"1. A (osobni podaci djeteta) ima pravo na udomiteljsku skrb izvan vlastite obitelji – smještaj u udomiteljsku obitelj [bake po majci] ..., počevši od 13. srpnja 2000.

2. ...

3. ...

4. Kontakti između djeteta A. i majke X organizirat će se uz savjetovanje s udomiteljicom i ocem R. svakoga utorka i četvrtka od 17.00 h do 19.00 h, i svake nedjelje od 16.00 h do 19.00 h.

..."

Mjerodavni dio obrazloženja glasi kako slijedi:

"... U ovome je postupku utvrđeno sljedeće:

Dijete A. korisnica je ovoga Centra kao dijete roditelja asocijalnog ponašanja. Rođena je iz izvanbračne veze. Njena majka X rođena 10. ožujka 1972. kronično je bolesna, liječi se zbog duševnih problema i ovisnosti. Godine 1998. pokrenut je postupak sa svrhom da joj se oduzme poslovna sposobnost i njena majka [djetetova baka po majci] imenovana joj je privremenom skrbnicom. Postupak je još uvijek u tijeku.

Otac (osobni podaci) maloljetnik je koji je napustio školu i nezaposlen je, te je ovisnik o opojnim drogama ...

Kvaliteta odnosa između roditelja u zadnje se vrijeme značajno pogoršala, što je uključivalo česte verbalne i fizičke sukobe koji su zahtijevali policijsku intervenciju. Roditelji zapuštaju dijete.

Dana 13. srpnja 2000. stručni tim ovoga Centra odlučio je dopustiti smještaj djeteta A. u udomiteljsku obitelj ... bake po majci, koja je [roditeljima] pomagala i skrbeći se za dijete i financijski.

Kontakti [između djeteta i njegovih roditelja] organizirat će se prema dogovoru roditelja i udomiteljice."

16. Rješenjem od 22. studenoga 2001. Centar je podnositeljici zahtjeva oduzeo pravo da živi sa svojom kćeri i naložio da se dijete smjesti u SOS Dječje selo L. na skrb jednoj od zaposlenica Dječjeg sela M.V. Određeno je da će se kontakti između djeteta i njegovih roditelja dogovoriti sa skrbnicom, prema Kućnom redu te ustanove. Mjerodavni dio tog rješenja glasi kako slijedi.

"Postupak je pokrenuo Centar po službenoj dužnosti.

Razgovori s djetetovom majkom X i bakom po majci ... kao i izvid, te mjerodavni dokumenti ukazuju na sljedeće činjenice:

Odlukom Centra za socijalnu skrb S. od 13. srpnja 2000. određeno je stavljanje djeteta A. pod udomiteljsku skrb njene bake po majci ... jer je ocijenjeno da su djetetovi roditelji osobe koje zbog svog asocijalnog ponašanja i konzumacije opijata nisu sposobne brinuti se za dijete. Kad je riječ o djetetovoj majci X, postupak oduzimanja poslovne sposobnosti pokrenut je zbog njezinih duševnih problema i problema s ovisnošću. Poslovna joj je sposobnost oduzeta pravomoćnom presudom (br. ...) od 8. listopada 2001. jer zbog svog narušenog duševnog stanja (shizofrenija) nije bila sposobna brinuti o osobnim potrebama, pravima i interesima i ugrožavala je prava i interese drugih ...

Međutim, u nadzoru nad obiteljskim prilikama djeteta utvrđeno je da dijete, iako stavljeno pod udomiteljsku skrb bake, i dalje živi u istom domaćinstvu s majkom, koja se miješala u djetetov odgoj i sudjelovala u skrbi o djetetu, čemu se udomiteljica nije mogla oduprijeti

Djetetova majka nije dopustila udomiteljici da se skrbi za dijete. Često je bila pod utjecajem opijata zbog kojih se ponašala agresivno i nepredvidivo.

Djetetova majka X priznala je da konzumira opijate, ali smatra da dijete nije bilo ugroženo jer, kad bi osjetila da se ne može brinuti o djetetu odvela bi dijete kod prabake po ocu, koja bi se tad brinula o djetetu budući da ona, majka, nije vjerovala vlastitoj majci. Svjesna je cjelokupne situacije i činjenice da okruženje djeteta nije pogodno za nju, ali okrivljavala je majku i tražila rješenje (iskaz dan 8. studenoga 2001.)

Djetetov otac trenutačno je na odsluženju vojnoga roka, pa se stoga ne može brinuti o djetetu.

Imajući na umu ukupne obiteljske prilike, stručni tim za obiteljsko-pravnu zaštitu smatra da postojeći uvjeti života ugrožavaju dijete i da ga je potrebno hitno staviti pod udomiteljsku skrb M.V. u ustanovi L. (zaključak stručnoga tima od 22. studenoga 2001).

Odluka o [djetetovim] kontaktima s [njenim] roditeljima donesena je s obzirom na majčino protivljenje oduzimanju djeteta i njegovome smještanju u ustanovu, kao i djetetovu potrebu za redovitim kontaktima s roditeljima, koji će se kontakti, s obzirom na zdravstveno stanje roditelja, odvijati pod stručnim nadzorom.

Podnositeljica zahtjeva je, kako navodi, nastavila redovito posjećivati svoju kćer. Prema navodima Vlade, podnositeljica zahtjeva svoju je kćer posjetila jednom u dva mjeseca.

17. Dana 4. srpnja 2003. Centar je podnositeljčino dijete, A., stavio pod skrbništvo M.B. Mjerodavni dio tog rješenja glasi kako slijedi:

"Ovaj je postupak pokrenuo Centar po službenoj dužnosti.

U postupku je utvrđeno sljedeće:

- da je A. dijete bez roditeljske skrbi jer joj je otac R. umro 16. travnja 2003., dok je majci X potpuno oduzeta poslovna sposobnost odlukom Općinskog suda u Zagrebu ... od 8. listopada 2001;

- da je socijalna radnica, gđa N.J., djelatnica Centra, trenutačno skrbnica X ...;

- da je dijete A. smješteno u ustanovu L.;

- da su [djelatnici Centra] posjetili L.;

- da je socijalna radnica gđa M.B., zaposlenica u L, saslušana i da je suglasna s time da bude imenovana skrbnicom A.;

- da su ispunjeni propisani uvjeti za njeno skrbništvo.

18. Naprijed spomenuto rješenje nije dostavljeno podnositeljici zahtjeva. U 2003. godini Centar je po službenoj dužnosti pokrenuo postupak posvojenja A., bez znanja podnositeljice zahtjeva. Dana 21. kolovoza 2003., M.B., kao skrbnica A., dala je pristanak za posvojenje. Vlada je ustvrdila da su 25. kolovoza 2003. podnositeljčina majka i djetetova baka s očeve

strane obaviještene da je postupak posvojenja u tijeku. Vlada je uz to ustvrdila da je podnositeljica o tome obaviještena u telefonskom razgovoru 26. kolovoza 2003.

19. Dana 2. rujna 2003. Centar je donio rješenje kojim se odobrava posvojenje A. To je rješenje postalo pravomoćno 11. rujna 2003.

20. Prema važećem domaćem zakonodavstvu, podnositeljica zahtjeva, kao osoba lišena poslovne sposobnosti, nije bila stranka u postupku posvojenja, niti je bila obaviještena da je taj postupak proveden. Podnositeljica zahtjeva je tek kasnije saznala da joj je kći dana na posvojenje.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

21. Obiteljski zakon (*Narodne novine*, br. 162/1998 od 22. prosinca 1998.) u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

Članak 85.

"(1) Roditeljska skrb obuhvaća zaštitu osobnih i imovinskih interesa djeteta, kao i odgovornost roditelja za njegovu dobrobit.

(2) Roditeljska skrb može se ograničiti ili oduzeti samo odlukom nadležnih tijela iz razloga i na način propisan ovim Zakonom."

Članak 99.

"(1) Ako roditelji ne žive u obiteljskoj zajednici, centar za socijalnu skrb odlučit će s kojim će roditeljem dijete živjeti te odrediti način i vrijeme susreta i druženja djeteta s drugim roditeljem, ako ovim Zakonom nije određeno da te odluke donosi sud.

...

(5) U slučaju iz stavka 1. ovoga članka centar za socijalnu skrb donijet će odluku o smještaju djeteta kod druge osobe ili u ustanovu ako su oba roditelja spriječena ili nesposobna skrbiti o djetetu ili svojim postupcima ugrožavaju dobrobit djeteta.

(6) Ako centar za socijalnu skrb donese odluku iz stavka 5. ovoga članka, odlučit će o dužnosti i pravu u svezi sa skrbi o djetetu za svakog roditelja posebice."

Članak 102.

"(1) Centar za socijalnu skrb odlučit će o smještaju i povjeravanju djeteta na čuvanje i odgoj drugoj osobi ili ustanovi bez pristanka roditelja, ako su oba roditelja odsutna, spriječena ili iz zdravstvenih ili drugih razloga nesposobna skrbiti o djetetu, a nisu ga povjerali na čuvanje i odgoj osobi koja ispunjava pretpostavke za skrbnika.

(2) Smještaj, odnosno čuvanje i odgoj djeteta iz stavka 1. ovoga članka može trajati najdulje tri mjeseca."

Članak 112.

"(1) Ako roditelj u većoj mjeri zanemaruje podizanje i odgoj djeteta ili postoji opasnost za pravilno podizanje djeteta, centar za socijalnu skrb će roditelju oduzeti pravo da živi sa svojim djetetom i odgaja ga, te će dijete povjeriti na čuvanje i odgoj drugoj osobi ili ustanovi.

...

(4) Oduzimanjem prava iz stavka 1. (...) ne prestaje odgovornost i ostale dužnosti i prava roditelja prema djetetu."

Članak 114.

"(1) Mjere iz [članka 112.] ... ovoga Zakona izriču se u trajanju do godine dana.

..."

Članak 115.

"(1) Roditelju koji zlorabi ili grubo zanemaruje roditeljske dužnosti i prava oduzet će se roditeljska skrb odlukom suda u izvanparničnom postupku.

..."

Članak 182.

"(1) Punoljetna osoba koja se zbog mentalnog oštećenja ili psihičke bolesti, ovisnosti o opojnim sredstvima, senilnosti (demencije) ili drugih uzroka nije sposobna brinuti o osobnim potrebama, pravima i interesima ili koja ugrožava prava i interese drugih osoba, djelomice ili potpuno će se lišiti poslovne sposobnosti.

..."

22. Obiteljski zakon (*Narodne novine*, br. 116/2003 od 22. srpnja 2003.) u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

Članak 119.

"(1) Roditeljska skrb prestaje kad dijete stekne poslovnu sposobnost ili kad je posvojeno.

..."

Članak 125.

"(1) Posvojenje se može zasnovati ako je u interesu djeteta.

..."

Članak 129.

"(1) Za posvojenje je potreban pristanak obaju ili jedinog roditelja djeteta, ako ovim Zakonom nije drukčije određeno.

..."

Članak 130.

"Za posvojenje nije potreban pristanak roditelja:

2. koji je potpuno lišen poslovne sposobnosti ..."

Članak 135.

"(1) Postupak za posvojenje provodi po službenoj dužnosti centar za socijalnu skrb mjesta prebivališta ili boravišta djeteta ..."

Članak 138.

"...

(3) Roditelj čiji pristanak za posvojenje djeteta nije potreban nije stranka u postupku posvojenja."

Članak 139.

"Centar za socijalnu skrb saslušat će po potrebi i bliske djetetove srodnike o okolnostima koje su važne za posvojenje."

Članak 144.

"(1) Posvojenjem prestaju međusobna prava i dužnosti posvojenika i njegovih krvnih srodnika.

..."

III. MJERODAVNO MEĐUNARODNO PRAVO

23. Konvencija UN-a o pravima djeteta od 20. studenoga 1989., koja je u odnosu na Hrvatsku stupila na snagu 8. listopada 1991. (*Narodne novine – Međunarodni ugovori*, 15/1990), u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

Članak 9.

"1. Države stranke osigurat će da se dijete ne odvaja od svojih roditelja protiv njihove volje, osim kada nadležne vlasti pod sudbenim nadzorom odluče, u skladu s važećim zakonima i postupcima, da je odvajanje potrebno radi dobrobiti djeteta. Takva odluka može biti naročito potrebna u posebnim slučajevima, kao što su zloraba roditeljskog položaja ili zanemarivanje djeteta, ili pak kad roditelji žive odvojeno, a mora se donijeti odluka o mjestu djetetova prebivališta."

"2. U svakom postupku koji se vodi u skladu sa stavkom 1. ovog članka, svim zainteresiranim stranama mora se omogućiti sudjelovanje i izjašnjavanje."

Članak 21.

"Države stanke koje priznaju i/ili dopuštaju posvojenje vodit će računa da se pri tome najveća moguća pozornost posveti dobrobiti djeteta te će:

a) osigurati da posvojenje službeno odobrava samo stručna služba koja će temeljem odgovarajućih zakona i postupaka, kao i svih bitnih i pouzdanih informacija, donijeti odluku o ispravnosti posvojenja s obzirom na situaciju u kojoj se dijete nalazi glede roditelja, rodbine i zakonskih skrbnika, i utvrdi jesu li zainteresirane strane svjesno pristale na posvojenje nakon što su bile ispravno savjetovane ako savjetovanje bude potrebno. ..."

24. Europska konvencija o posvojenju djece od 24. travnja 1967. u mjerodavnom dijelu glasi kako slijedi:

Članak 5.

1. "... posvojenje se neće odobriti ako barem sljedeće osobe nisu dale i ostavile na snazi svoj pristanak za posvojenje:

a. majka, a ako je dijete zakonito i otac; odnosno ako nema ni oca ni majke koji bi dali pristanak, bilo koja osoba ili tijelo koji umjesto njih imaju pravo ostvarivati roditeljska prava u tom pogledu;

b. bračni drug posvojitelja.

2. Nadležno tijelo ne smije:

a. izostaviti pristanak niti jedne od osoba spomenutih u stavku 1. ovoga članka, niti

b. poništiti uskratu pristanka bilo koje od osoba ili tijela spomenutih u navedenom stavku 1. ,

osmi zbog izvanrednih razloga utvrđenih zakonom.

3. Ukoliko je otac ili majka lišena roditeljskih prava u odnosu na dijete, ili barem u odnosu na pravo na davanje pristanka za posvojenje, zakonom se može propisati da neće biti potrebno dobiti njihov pristanak."

25. Dana 23. veljače 1999. Odbor ministara Vijeća Europe donio je "Načela pravne zaštite nesposobnih odraslih osoba", Preporuka br. R (99) 4. Mjerodavne odredbe tih Načela glase kako slijedi:

"Načelo 2 – Fleksibilnost u pravnome odgovoru

1. Mjere zaštite i ostale pravne mjere koje postoje radi zaštite osobnih i ekonomskih interesa nesposobnih odraslih osoba trebaju biti dovoljno opsežne ili fleksibilne kako bi se osigurao odgovarajući pravni odgovor na različite stupnjeve nesposobnosti i na razne situacije. [...]

4. Raspon mjera zaštite treba, u odgovarajućim slučajevima, uključivati mjere koje ne ograničavaju poslovnu sposobnost dotične osobe.

Načelo 3 – Maksimalno zadržavanje sposobnosti

1. Pravni okvir treba koliko je god to moguće biti takav da se uzme u obzir da mogu postojati razni stupnjevi nesposobnosti i da se nesposobnost s vremenom može mijenjati. Prema tome, mjera zaštite ne bi trebala automatski imati za posljedicu potpuno oduzimanje poslovne sposobnosti. Međutim, potrebno je omogućiti ograničenje poslovne sposobnosti kad se to pokaže potrebnim radi zaštite dotične osobe.

2. Osobito, mjerom zaštite dotičnoj se osobi ne bi trebalo automatski oduzeti pravo glasa ili sastavljanja oporuke ili davanja pristanka ili uskrate pristanka za bilo koju intervenciju kad je riječ o zdravlju, odnosno pravo donošenja ostalih odluka osobne naravi u bilo koje doba kad mu to njegova sposobnost dopušta. [...]

Načelo 6 – Razmjernost

1. Ako je potrebna mjera zaštite, ona treba biti razmjerna stupnju sposobnosti dotične osobe i prilagođena osobnim prilikama i potrebama dotične osobe.

2. Mjera zaštite smije zadirati u poslovnu sposobnost, prava i slobode dotične osobe u najmanjoj mogućoj mjeri koja odgovara postizanju svrhe intervencije. [...]

Načelo 13 – Pravo na osobno saslušanje

Dotična osoba treba imati pravo biti osobno saslušana u svakom postupku koji bi mogao utjecati na njenu poslovnu sposobnost.

Načelo 14 – Trajanje, preispitivanje i žalba

1. Mjere zaštite trebaju kad god je to moguće i prikladno biti ograničenoga trajanja. Potrebno je razmotriti pitanje periodičnog preispitivanja. [...]

2. Treba postojati odgovarajuće pravo žalbe."

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

26. Podnositeljica zahtjeva prigovorila je da joj je povrijeđeno pravo na poštivanje obiteljskog života jer joj je kći dana na posvojenje bez njenoga znanja, pristanka ili sudjelovanja u postupku posvojenja, iako joj nikada formalno nisu oduzeta roditeljska prava.

Pozvala se na članak 8. Konvencije koji glasi kako slijedi:

"1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih."

27. Vlada je osporila tu tvrdnju.

A. Dopuštenost

1. Iscrpljenje domaćih pravnih sredstava

28. Vlada je od Suda zatražila da zahtjev proglasi nedopuštenim zbog toga što nisu iscrpljena domaća pravna sredstva. Vlada je ustvrdila da podnositeljica zahtjeva nije podnijela ustavnu tužbu u odnosu na svoj prigovor o nepoštivanju obiteljskoga života.

29. Podnositeljica zahtjeva osporila je tu tvrdnju.

30. Sud opaža da pravilo iscrpljenja domaćih pravnih sredstava sadržano u članku 35. stavku 1. Konvencije nalaže da podnositelj zahtjeva treba imati redovni put do pravnih sredstava koja su dostupna i dovoljna da osiguraju zadovoljštinu u odnosu na navodne povrede. Postojanje takvih pravnih sredstava mora biti dovoljno izvjesno ne samo u teoriji, već i u praksi, a ako to nije tako, tada će tim pravnim sredstvima nedostajati potrebna dostupnost i učinkovitost. Vlada koja se poziva na neiscrpljenje dužna je uvjeriti Sud da je pravno sredstvo bilo djelotvorno i u relevantno vrijeme raspoloživo u teoriji i praksi, drugim riječima, da je bilo dostupno, sposobno pružiti zadovoljštinu u odnosu na prigovore podnositelja zahtjeva, te da je pružalo razumne izgleda za uspjeh (vidi, između ostalih izvora prava, *Akdivar and Others v. Turkey*, presuda od 16. rujna 1996., *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV, str. 1210-11, §§ 65 i 68).

31. Kad je riječ o ovome predmetu, Sud prvo primjećuje da je utvrđena praksa Ustavnog suda takva da proglašava nedopuštenima one ustavne tužbe koje se ne tiču merituma dotičnoga predmeta. Osim toga, pravo na podnošenje ustavne tužbe ima samo stranka u postupku o kojemu je riječ (vidi *Debelić v. Croatia*, br. 9235/04, § 39, 12. listopada 2006.). U vezi s time, Sud primjećuje da podnositeljica zahtjeva nije bila stranka u postupku posvojenja, pa stoga nije mogla podnijeti ustavnu tužbu.

32. Nadalje, Sud primjećuje da je podnositeljica zahtjeva osoba koja je potpuno lišena poslovne sposobnosti te da stoga, prema domaćem pravu, niti jedna od radnji koju poduzme, uključujući i podnošenje ustavne tužbe, ne proizvodi pravne učinke.

33. Uzimajući u obzir naprijed opisanu praksu Ustavnoga suda, pravni položaj podnositeljice zahtjeva prema domaćem pravu i činjenicu da Vlada nije dostavila sudsku praksu u potvrdu svoje tvrdnje glede dostupnosti ustavne tužbe osobi lišenoj poslovne sposobnosti ili osobi koja se nalazi u položaju poput podnositeljčinoga, Sud zaključuje da nije bilo domaćih pravnih sredstava koje bi podnositeljica zahtjeva bila obvezna iscrpiti. Prema tome, Vladin se prigovor mora odbiti.

2. Primjenjivost članka 8. Konvencije

34. Vlada je uz to ustvrdila da članak 8. nije primjenjiv na ovaj predmet, tvrdeći da se odnos između podnositeljice zahtjeva i njezine kćeri u tolikoj mjeri pogoršao da se on više nije mogao smatrati obiteljskim životom te da samo krvno srodstvo nije bilo dovoljno za njegovo održavanje. Vlada je naglasila da se podnositeljica prestala brinuti o djetetu i da je to dijete postalo dijete bez roditeljske skrbi, jer mu je otac umro, a majka je bila lišena poslovne sposobnosti, što je sve dovelo do posvojenja djeteta od strane trećih osoba.

35. Podnositeljica zahtjeva osporila je te tvrdnje.

36. U svojoj dobro utvrđenoj sudskoj praksi Sud je naglasio da uzajamno druženje roditelja i djece predstavlja temeljni element obiteljskoga života. Nadalje, odnos biološke obitelji ne prekida se zbog činjenice da je dijete stavljeno pod skrb države (vidi *Johansen v. Norway*, presuda od 7. kolovoza 1996., *Reports of Decisions and Judgments* 1996-III, str. 1001-02, § 52, te *Olsson v. Sweden (no. 1)*, presuda od 24. ožujka 1988., Serija A br. 130, str. 29, § 59).

37. Kad je riječ o ovome predmetu, Sud primjećuje da je podnositeljica zahtjeva sa svojom kćeri živjela od kćerina rođenja u prosincu 1999. sve dok dijete nije smješteno u ustanovu L. u studenome 2001. Čak i nakon što joj je dijete oduzeto, podnositeljica zahtjeva nastavila je posjećivati kćer (vidi stavak 16. ove presude). Prema mišljenju Suda, te okolnosti nedvojbeno ukazuju na to da je, od trenutka djetetova rođenja do navodnog miješanja, između podnositeljice zahtjeva i njene kćeri postojala povezanost koja se mogla smatrati obiteljskim životom (vidi, *mutatis mutandis*, *Keegan v. Ireland*, presuda od 26. svibnja 1994., Serija A br. 290, str. 18, § 45).

3. Zaključak

38. Sud primjećuje da ovaj prigovor nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. Konvencije. Sud primjećuje da on nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrđnje stranaka

39. Podnositeljica zahtjeva prigovorila je u vezi s posvojenjem svoje kćeri. Osobito je prigovorila zbog činjenice da nije bila stranka u postupku posvojenja, da nikada nije dala pristanak za posvojenje i da nikada nije bila obaviještena da je takav postupak uopće pokrenut. Osim toga, u postupku nije saslušan niti jedan od ostalih članova djetetove obitelji. Prema tome, iako joj formalno nisu bila oduzeta roditeljska prava, sve njene veze sa kćeri potpuno su prekinute bez njezinoga pristanka.

40. Vlada je ustvrdila da nije došlo do miješanja u podnositeljičino pravo na poštivanje obiteljskog života jer je 26. kolovoza 2003. podnositeljica zahtjeva bila obaviještena o postupku posvojenja i s njom se razgovaralo putem telefona, iako nije bila stranka u tome postupku. Nadalje, podnositeljčina majka, kao i djetetova baka s očeve strane također su

obaviještene o tome da je postupak posvojenja u tijeku i s njima su 25. kolovoza 2003. razgovarali djelatnici Centra za socijalnu skrb S.

41. Vlada je navela da, ako Sud i utvrdi da je došlo do miješanja, da je to miješanje bilo u skladu sa zakonom i da prema mjerodavnom domaćem pravu podnositeljica zahtjeva nije trebala dati pristanak za posvojenje njezine kćeri jer je ona bila lišena poslovne sposobnosti.

42. Nadležni centar za socijalnu skrb pokrenuo je nadzor nad obiteljskim prilikama podnositeljice zahtjeva 1998. godine kad je Psihijatrijska bolnica V. predložila da se podnositeljici zahtjeva oduzme poslovna sposobnost zbog njezine duševne bolesti. Postupak oduzimanja poslovne sposobnosti proveo je nadležni sud, a njegova se odluka temeljila na mjerodavnom psihijatrijskom vještačenju.

43. Još jedan presudni čimbenik bio je smještanje podnositeljičinog djeteta A. u ustanovu L. u studenome 2001., što se dogodilo kao posljedica podnositeljičine duševne bolesti i ovisnosti o opojnim drogama, kao i ovisnosti djetetovog oca. Budući da su nadležne vlasti utvrdile da niti jedan od roditelja nije sposoban brinuti se o djetetu, u najboljem interesu djeteta bilo je da ga se stavi pod skrb države, osobito s obzirom na činjenicu da nije bilo izgleda za poboljšanje podnositeljičinog stanja, a djetetova baka s očeve strane nije pokazala zanimanje za preuzimanje brige o djetetu.

2. Ocjena Suda

a. Je li došlo do miješanja

44. Sud primjećuje da se u ovome predmetu mjere što ih je država poduzela u odnosu na podnositeljičin odnos s njezinom kćeri temelje na odluci Centra za socijalnu skrb S. od 13. srpnja 2000. kojom je dijete stavljeno pod udomiteljsku skrb podnositeljičine majke. Nakon toga, podnositeljici zahtjeva oduzeta je poslovna sposobnost odlukom Općinskoga suda u Zagrebu od 14. svibnja 2001., posljedica čega je bilo smještanje djeteta u ustanovu L. rješenjem Centra od 22. studenoga 2001. a potom i podnositeljičino potpuno isključenje iz postupka posvojenja.

45. Nema sumnje da posvojenje djeteta, kao veoma restriktivna mjera koja ima za posljedicu potpuno prekidanje odnosa između roditelja i djeteta, predstavlja miješanje u pravo podnositeljice zahtjeva na poštivanje obiteljskog života kako jamči stavak 1. članka 8.

b. Zakonitost miješanja i legitimni cilj

46. Sud prihvaća da odluka o kojoj je riječ ima uporište u domaćemu pravu, i to u Obiteljskom zakonu iz 1998. i 2003. Prema mišljenju Suda, mjerodavno hrvatsko zakonodavstvo ima za cilj zaštititi djecu i ništa ne ukazuje da je u ovome predmetu primijenjeno radi ikakve druge svrhe. Sud stoga prihvaća da su odluke o kojima je riječ imale za cilj zaštititi najbolje interese djeteta, što je legitimni cilj u smislu članka 2. stavka 8. (vidi *Keegan v. Ireland*, presuda od 26. svibnja 1994., Serija A br. 290, str. 20, § 44; *Görgülü v. Germany*, br. 74969/01, § 37, 26. veljače 2004.; i *Glesmann v. Germany*, br. 25706/03, § 101, 10. siječnja 2008.). Stoga preostaje utvrditi jesu li se odluke mogle smatrati "nužnima u demokratskom društvu".

c. Nužnost u demokratskom društvu

47. Središnje pitanje u ovome predmetu jest je li se u postupcima koji su provedeni poštivao obiteljski život podnositeljice zahtjeva ili su oni predstavljali miješanje u ostvarivanje prava na obiteljski život koje se nije moglo opravdati kao nužno u demokratskom društvu. Osnovni cilj članka 8. je zaštititi pojedinca od proizvoljnog miješanja javnih vlasti. Sud ponavlja da razdvajanje obitelji predstavlja veoma ozbiljno miješanje. Sud priznaje da su, kad donose odluke na ovako osjetljivome području, lokalne vlasti suočene s iznimno teškom zadaćom. Kad bi se od njih zahtijevalo da u svakoj prigodi slijede nefleksibilni postupak to bi samo povećalo njihove probleme. Stoga im se mora dopustiti određena diskrecija u tom pogledu. S druge strane, u svakom razmatranju tog vida u ovome predmetu najvažnija mora biti činjenica da se može ispostaviti da su donesene odluke nepromjenjive kao što je slučaj u situaciji kad se dijete oduzme roditeljima i na taj način postane slobodno za posvojenje. Prema tome, to je područje na kojemu je više nego inače potrebna zaštita od proizvoljnog miješanja (vidi *B. v. the United Kingdom*, presuda od 8. srpnja 1987., Serija A br. 121, str. 72 i 73., § 63).

48. Istina je da članak 8. ne sadrži izričite postupovne zahtjeve, ali to nije presudno za ovo pitanje. Među pitanjima što ih lokalno tijelo razmatra prilikom donošenja odluka o djeci stavljenoj pod njegovu skrb moraju bezuvjetno biti stavovi i interesi bioloških roditelja. Dakle, proces odlučivanja, prema mišljenju Suda, mora biti proces u kojemu će se osigurati da lokalno tijelo bude upoznato s njihovim stavovima i interesima i da ih propisno uzme u obzir, te da im se omogući pravovremeno korištenje svih pravnih sredstava koja im stoje na raspolaganju. Stoga je, prema mišljenju Suda, potrebno utvrditi, uzimajući u obzir konkretne okolnosti predmeta, a osobito ozbiljnost odluka koje se donose, jesu li roditelji bili uključeni u proces odlučivanja, gledan u cjelini, u onoj mjeri koja je dovoljna da im se pruži potrebna zaštita njihovih interesa. Ako nisu, to će značiti da nije poštivan njihov obiteljski život, pa se miješanje do kojega je došlo zbog te odluke neće moći smatrati nužnim u smislu članka 8. (vidi *B. v. the United Kingdom*, naprijed citirano, str. 73, § 64).

49. Sud smatra da postupci koji se primjenjuju prilikom odlučivanja o pitanjima koja se odnose na obiteljski život moraju biti takvi da se u njima poštuje obiteljski život; prije svega, roditelji obično imaju pravo biti saslušani i dobiti sve informacije u tom pogledu, iako u određenim okolnostima ograničenja tih prava mogu biti opravdana prema članku 8. stavku 2. Prema tome, Sud ima pravo uzeti u obzir taj proces kako bi odredio je li vođen na način da je, s obzirom na sve okolnosti, bio pošten i da su se u njemu propisno poštivali interesi zaštićeni člankom 8. (vidi *B. v. the United Kingdom*, naprijed citirano, str. 73 i 74, § 65 te *Tysiāc v. Poland*, br. 5410/03, § 113, ECHR 2007-...).

50. U ovome predmetu Sud nije pozvan odlučivati o tome je li posvojenje podnositeljičinog djeteta kao takvo bilo opravdano, već jesu li primijenjeni postupci bili u skladu sa zahtjevima članka 8. Konvencije. Tijek događaja glede djeteta podnositeljice zahtjeva prikazan je u stavicama 5. do 20. ove presude. U ovu svrhu, on se može sažeti kako slijedi:

Dana 13. srpnja 2000. Centar za socijalnu skrb S. je dijete podnositeljice zahtjeva stavio pod udomiteljsku skrb podnositeljicine majke koja je živjela u istom domaćinstvu s podnositeljicom zbog toga što podnositeljica zahtjeva, kao osoba koja je bolovala od teške duševne bolesti i koja je bila ovisnica o opojnim drogama, nije bila sposobna brinuti se o djetetu.

Dana 14. svibnja 2001. Općinski sud u Zagrebu oduzeo je podnositeljici zahtjeva poslovnu sposobnost zbog toga što je bolovala od teške duševne bolesti, tj. paranoidne shizofrenije, koja ju je činila nesposobnom brinuti se o svojim vlastitim pravima i interesima.

Dana 22. studenoga 2001. gore spomenuti Centar stavio je dijete pod skrb države zbog toga što se podnositeljica djeteta miješala u odgoj djeteta na način koji tadašnja udomiteljica (majka podnositeljice zahtjeva) nije mogla spriječiti.

Dana 2. rujna 2003. Centar je donio rješenje kojim je odobrio posvojenje A., a to je rješenje postalo pravomoćno 11. rujna 2003.

51. Sud na početku primjećuje da se niti u jednome od postupaka koji su prethodili posvojenju podnositeljčina djeteta nije ocjenjivao odnos između podnositeljice zahtjeva i njezine kćeri, bez obzira na činjenicu da je jedna od *ex lege* posljedica odluke o oduzimanju poslovne sposobnosti podnositeljici zahtjeva bila podnositeljčino potpuno isključenje iz postupka posvojenja njene kćeri, budući da prema domaćemu pravu roditelj kojemu je oduzeta poslovna sposobnost nije stranka u postupku posvojenja i njegov pristanak nije potreban za posvojenje (članci 130. i 138. Obiteljskog zakona iz 2003.).

52. Sud nadalje primjećuje da nikada nije, u nekom posebnom postupku, donesena posebna odluka o podnositeljčinim roditeljskim pravima. Sud također primjećuje da nakon što je bila potpuno lišena poslovne sposobnosti, podnositeljica zahtjeva je nastavila izvršavati svoja roditeljska prava, barem u određenoj mjeri, budući da su joj prava na kontakte s djetetom bila sačuvana sve do posvojenja.

53. Unatoč činjenici da niti u jednoj fazi nije donesena odluka kojom bi se podnositeljici zahtjeva izričito oduzela roditeljska prava, posvojenje njezine kćeri je odobreno i postupak posvojenja je okončan bez sudjelovanja podnositeljice zahtjeva u bilo kojem obliku, osim jednog telefonskog razgovora, kako tvrdi Vlada. Sud nije previdio činjenicu da je podnositeljica zahtjeva lišena poslovne sposobnosti. Međutim, Sud teško može prihvatiti da se svaka osoba lišena poslovne sposobnosti treba automatski isključiti iz postupka posvojenja svoga djeteta, kao što je u ovome predmetu bila isključena podnositeljica zahtjeva. Sud nalazi da nije bilo dovoljno to što su podnositeljicu zahtjeva, dok su joj roditeljska prava još uvijek bila netaknuta, nadležne domaće vlasti tek ukratko obavijestile da je pokrenut postupak posvojenja njezine kćeri. Sud smatra da je bilo potrebno pružiti joj priliku i da bude saslušana u tom postupku, a time i mogućnost da izrazi svoje stavove o mogućem posvojenju svoje kćeri.

54. Prema mišljenju Suda, iz naprijed iznesenoga proizlazi da je podnositeljica zahtjeva bila nedovoljno uključena u proces odlučivanja. Odluka od 2. rujna 2003., kojom je odobreno posvojenje podnositeljčine kćeri, bila je presudna za budućnost odnosa između podnositeljice zahtjeva i njezine kćeri. Prema tome, to je nedvojbeno bila odluka u čije je donošenje podnositeljicu zahtjeva bilo potrebno blisko uključiti da bi se njezino mišljenje moglo uzeti u obzir i da bi se zaštitili njezini interesi, kako su nalagale prilike.

55. Time što je dopustila da podnositeljica zahtjeva bude isključena iz postupka koji je doveo do posvojenja njezine kćeri u okolnostima ovoga predmeta, država podnositeljici zahtjeva nije osigurala poštivanje njezinoga privatnog i obiteljskog života na što ima pravo na temelju Konvencije.

Stoga je došlo do povrede članka 8. Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. STAVKA 1. I ČLANKA 13. KONVENCIJE

56. Podnositeljica zahtjeva je, pozivajući se na članak 6. Konvencije, prigovorila i da nije bila stranka u postupku posvojenja, da nije dala pristanak za posvojenje i da nikada nije bila obaviještena o tome da je taj postupak uopće pokrenut. U vezi s time, podnositeljica zahtjeva prigovorila je da je skrbnica njezinoga djeteta N.J. bila zaposlenica istoga Centra koji je proveo postupak posvojenja, tvrdeći da je ona utjecala na pokretanje postupka posvojenja umjesto da zaštiti podnositeljčina prava. I konačno, prigovorila je da joj je uskraćeno pravo na djelotvorno pravno sredstvo jer se nije mogla žaliti protiv odluke o posvojenju. U tom se smislu pozvala na članak 13. Konvencije.

57. Vlada je osporila te tvrdnje.

58. Sud primjećuje da su ti prigovori vezani za prigovor ispitan u prethodnom dijelu presude, pa se stoga i oni trebaju proglasiti dopuštenima.

59. Međutim, Sud nalazi da se ti prigovori u biti preklapaju s pitanjima koja su već ispitana na temelju članka 8. Konvencije. Nakon što je utvrdio povredu te odredbe, Sud smatra da na temelju članka 6. stavka 1. i članka 13. ne proističu neka posebna pitanja.

IV. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

60. Članak 41. Konvencije propisuje:

"Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci."

A. Šteta

61. Sud primjećuje da podnositeljica zahtjeva nije podnijela zahtjev za pravednu naknadu i da je njegova uobičajena praksa u takvim okolnostima ne dosuditi nikakav iznos s te osnove. Međutim, okolnosti ovoga predmeta mogle bi zahtijevati drukčiji pristup. Kao prvo, podnositeljica zahtjeva kao osoba koja je potpuno lišena poslovne sposobnosti prema domaćemu pravu nije mogla odabrati vlastitog pravnog zastupnika. Na kraju je, na temelju pravila 39. Poslovnika Suda dana 16. svibnja 2007. predsjednik vijeća odlučio da se, u interesu stranaka i pravilnog vođenja postupka pred Sudom, tuženoj državi naznači da bi se trebao imenovati odvjetnik koji će podnositeljicu zahtjeva zastupati u postupku pred Sudom. Dana 12. lipnja 2007., Centar za socijalnu skrb S. imenovao je g. Š. Babića, odvjetnika iz Zagreba, podnositeljčinim pravnim zastupnikom.

62. Dana 15. listopada 2007. Sud je primio odgovor podnositeljčina zastupnika na Vladino očitovanje. On je naveo i da je s podnositeljicom zahtjeva pokušao stupiti u kontakt putem dopisa, ali da nije primio odgovor, tako da je poslao svoje očitovanje, a da se prethodno nije posavjetovao s podnositeljicom zahtjeva. Nije podnio zahtjev za pravednu naknadu.

63. U naprijed navedenim okolnostima, Sud smatra opravdanim na vlastitu inicijativu ispitati treba li podnositeljici zahtjeva dosuditi naknadu nematerijalne štete koja je nastala kao posljedica utvrđene povrede. Sud smatra da je u ovome predmetu naknadu štete prikladno dosuditi s obzirom na traumu, tjeskobu i osjećaj nepravde što ih je podnositeljica zahtjeva zacijelo doživjela zbog postupka koji je doveo do posvojenja njezine kćeri. Presuđujući na pravičnoj osnovi, Sud podnositeljici zahtjeva dosuđuje 8.000 EUR s tog naslova, uvećanih za sve poreze koji bi se podnositeljici zahtjeva mogli zaračunati.

B. Troškovi i izdaci

64. Podnositeljica zahtjeva nije podnijela zahtjev u tom pogledu. Sud smatra da nije potrebno dosuditi joj ikakav iznos u odnosu na to.

C. Zatezna kamata

65. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke, uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *proglašava* ostatak zahtjeva dopuštenim;
2. *presuđuje* da je došlo do povrede članka 8. Konvencije;
3. *presuđuje* da nema potrebe posebno ispitati prigovore na temelju članka 6. stavka 1. i članka 13. Konvencije;
4. *presuđuje*
 - (a) da tužena država podnositeljici zahtjeva treba, u roku od tri mjeseca od dana kad presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, na ime nematerijalne štete isplatiti 8.000 EUR (osam tisuća eura), uvećanih za sve poreze koji bi se podnositeljici zahtjeva mogli zaračunati, koji će se u hrvatske kune preračunati prema tečaju važećem na dan namirenja, zajedno sa svim porezima koji bi se podnositeljici zahtjeva mogli zaračunati;
 - (b) da se, od proteka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja, na naprijed navedene iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećana za tri postotna boda;

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 17. srpnja 2008. u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Søren NIELSEN
Tajnik

Christos ROZAKIS
Predsjednik